

Repertoriul selectiv al siturilor arheologice cu vestigii ale exploatării sării din România

Băile Figa (or. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud)

În nord-estul Transilvaniei, în partea de vest a județului Bistrița-Năsăud aproximativ la jumătatea distanței între orașul Beclean și satul Figa, la aproximativ 300 m vest de drumul care leagă aceste două localități, într-o depresiune în formă de pâlnie cu diametru de cca. 500 de m, se află situl arheologic Băile Figa, denumirea datorată funcționării pe vremuri aici a unor băi cu apă sărată. Situl cuprinde partea superioară a văii Pârâului Sărat ce curge printre dealuri domoale. Atât cât se poate judeca după urmele antropogene ce se observă la suprafața terenului, situl cuprinde o arie de aproximativ 260 m (nord - sud) x 160 m (est - vest).

Pârâul Sărat adună apele sărate din patru izvoare. Primele două apar la suprafață în liziera pădurii tinere de stejar ce acoperă panta dealului care delimitează valea pârâului din sud. Distanța între cele două izvoare este de aproximativ 15 m. Ele dau naștere cursului principal al pârâului. După ce parcurg separat aproximativ 10 și respectiv 16 m, apele ce vin din aceste izvoare se unesc și curg mai departe în direcția nordică. Cel de-al treilea izvor se află la aproximativ 160 m nord-nord-est de primele două și respectiv la cca. 80 de m est de cursul principal al pârâului. Acest izvor dă naștere celui mai mare afluent al Pârâului Sărat, ale cărui ape curg spre vest cca. 80 de m. La cca. 200 de m nord de primele două izvoare apele acestui afluent se unesc cu cele ale cursului principal al pârâului. Al patrulea izvor, ale cărui ape formează cel de-al doilea afluent al Pârâului Sărat, apare la aproximativ 240 de m nord de primele două izvoare și la cca. 20 de m est de cursul principal al pârâului. Acest din urmă afluent, lung de aproximativ 20 de m, curge spre vest. După aceea, Pârâul Sărat își continuă cursul spre nord, iar peste aproximativ 100 de m intră în stejărișul ce apare în partea de nord a sitului și apoi cotește spre vest.

Lățimea și adâncimea pârâului sunt inconstante, ele variind în funcție de anotimp, precipitații atmosferice și temperatura aerului. În perioadele deosebit de calde și fără precipitații, pârâul este secăt aproape complet, astfel încât albia sa, datorită cristalizării sării, devine albă. În schimb, în perioadele umede nivelul apelor crește considerabil, lățimea maximă a pârâului ajungând pe alocuri până la 2 m, iar adâncimea - până la 0,5 m. Pe fundul pârâului apare în abundență pietriș și bolovăniș. Salinitatea apei Pârâului Sărat se datorează zăcămintelor bogate de sare gemă ce se află aproape de suprafața actuală a terenului. Fiind dulce la origine, apa devine deosebit de sărată după ce străbate în subteran aceste zăcămintele.

Atât în albia pârâului, cât și pe ambele maluri ale acestuia, se observă numeroase urme de activitate umană, legate de exploatarea sării. Astfel, aproape pe toată întinderea pantei dulci din dreapta Pârâului Sărat, pe suprafața de cca. 250 m (nord - sud) x 100 de m (est - vest), se observă numeroase cavități și movile de origine antropogenă. Cavitățile au forme circulare sau ovale, lățimea lor fiind între 3 și 8 m, iar adâncimea - până la 2 m. Movilele de pământ sunt de forme neregulate, înălțimea lor fiind între 2 și 3 m. Câteva dintre astfel de cavități, de dimensiuni ceva mai mari (până la cca. 10 m în diametru și adânci până la 3 m), se observă și în stânga cursului principal al pârâului, în liziera pădurii. Se pare că toate aceste cavități și movile sunt urme ale unor săpături de extragere a sării, nefiind deocamdată cunoscute date concludente privind vechimea lor. De-a lungul cursului principal al pârâului, pe ambele maluri ale sale, se observă "*valuri*" discontinue de pământ, ale căror

înălțime maximă este de cca. 3 m. Aceste “*valuri*” par să fi fost ridicate în urma unor excavări ce au contribuit la formarea albiei pârâului.

Urmele de exploatare a sării există și în albia pârâului, aici observându-se numeroase elemente de construcții și amenajări din lemn. Acestea sunt răspândite neuniform, cele mai multe și mai bine conservate apărând în partea superioară a cursului principal al pârâului, pe o lungime de cca. 120 de m de la primele două izvoare în jos. Urmează apoi o zonă lungă de cca. 100 de m aproape complet lipsită de astfel de urme, după care pe o lungime de cca. 30 de m apar urme de construcții și amenajări de lemn deosebit de dense. Urme izolate ale unor astfel de construcții și amenajări se observă și pe cei doi afluenți ai pârâului.

În total, urmele de construcții și amenajări de lemn ce se observă în albia Pârâului Sărat însumează peste 460 de elemente (pari, bârne și scânduri). Cele mai frecvente sunt pari înfiți în pământ, uneori cu vădite urme de lovire în vârf cu scopul înfigerii lor în pământ. Parii sunt, fie izolați, fie dispuși în șiruri sau aglomerări de diverse forme și dimensiuni. Astfel, în partea superioară a cursului principal al pârâului se observă o aglomerare compusă din 15 pari despicați, alăturați, înfiți adânc în fundul pârâului și care par să formeze gura unui puț, iar la capătul sudic al sitului se observă o grupare aparent haotică a unor pari înfiți în fundul pârâului care par să indice existența unei construcții de dimensiuni mai mari, de cca. 5 x 3 m. Uneori de-a lungul malului se observă “*pereți*” din scânduri alăturate înfipte vertical în pământ ce par să fi fost destinate consolidării malului vestic. În unele cazuri astfel de “*pereți*” formați din scânduri masive alăturate înfipte în pământ sunt dispuși perpendicular pe cursul pârâului și dau impresia unor stavile. Adesea pe tot cursul pârâului se întâlnesc bârne masive în poziție culcată dispuse, fie paralel, fie oblic, fie transversal pe cursul pârâului. Câteodată, de ambele laturi ale unor astfel de bârne au fost surprinși țaruși înfiți în pământ, probabil cu scopul fixării acestora. Pentru stabilirea vârstei acestor elemente, în vara și toamna anului 2006, A.F. Harding, V. Cavruc, Tomasz Wazny și Botar Istvan au recoltat o serie de mostre în vederea unor analize C14 și dendrocronologice. Analizele C14 efectuate recent în laboratorul din Groningen au scos în evidență faptul cinci din cele șase probe analizate datează aproximativ din anul 1000 î.Hr., iar o probă datează aproximativ din anul 500.

În albia Pârâului Sărat, cu diverse ocazii, au mai fost găsite o serie de elemente componente ale unor instalații de lemn, precum și unelte de piatră legate, după toate probabilitățile, de exploatarea sării. Astfel, în anul 1977 geologul bistrițean Ioan Chintăuan a descoperit în partea superioară a albiei pârâului o așa-zisă troacă de lemn care în momentul descoperirii se afla în poziție oblică, astfel încât la suprafața pârâului se observa numai capătul afectat al acesteia, restul piesei aflându-se adânc în fundul pârâului. În prima publicație, descoperitorul acestei “*troace*” a comparat-o cu obiectul similar descoperit în anul 1938 în Valea Florilor lângă Turda și atribuit până nu demult de toți cercetătorii care au făcut referiri la el celei de-a doua epoci a fierului, adică perioadei ce cuprinde secolele II î. Hr. - sec. I d. Hr. În mai 2005, Ioan Chintăuan a scos “*troaca*” din fundul Pârâului Sărat, constatându-se cu acel prilej gradul foarte bun de conservare a acesteia. Aidoma troacei de la Valea Florilor, ea era scobită într-un trunchi de copac (pin ?) masiv (L = 322 cm , l = 42 cm). Fundul “*troacei*” este aplatizat din exterior prin cioplire, iar capătul întreg a rămas circular în secțiune și poartă pe dosul său urmele unei ciopliți transversale foarte îngrijite. În interior, pe partea mediană a fundului, “*troaca*” are un rând de orificii de formă pătrată cu dimensiuni de 1,1 mm x 1,4 cm (pe partea păstrată a troacei s-au păstrat 16 astfel de orificii). În fiecare orificiu al troacei au fost introduse “*cepur*” lucrate din lemn de soc. Cepurile au capetele superioare îngroșate ce împiedică trecerea lor prin orificiu, iar imediat sub vârful îngroșat capătă secțiune pătrată cu dimensiunile egale cu cele ale orificiilor din fundul “*troacei*”, detaliu necesar închiderii cât mai strânse a orificiilor cu cepuri. Spre capătul inferior cepurile se subțiază și devin circulare în secțiune. Toate cepurile sunt perforate central-longitudinal. Dincolo de elemente similare cu

cele ale troacei de la Valea Florilor, în perforațiile unora dintre cepuri de soc ale troacei de la Băile Figa se găseau introduse sfori de cânepă împletite din două fire.

În 2005, în laboratorul din Groningen, cu sprijinul Academiei Britanice, au fost efectuate două analize C 14 asupra unor fragmente ale troacei din Băile Figa, fiind stabilită vârsta acesteia la cca. 3000 de ani, adică în jurul anului 1000 î. Hr. Această datare se potrivește întrucâtva și cu rezultatele analizei C14 efectuată în SUA asupra fragmentelor ale uneia dintre “troacele” de la Valea Florilor, publicată recent de V. Wollmann și H. Ciugudean, care indică încadrarea acesteia între anii 1420 și 990 î. Hr.

În vara anului 2006, A. F. Harding și V. Cavruc au identificat la Băile Figa cel puțin încă trei piese oarecum similare cu troaca de mai sus. Una dintre ele se află la câțiva metri mai jos de primul izvor al Pârâului Sărat. În interiorul ei a fost găsit un tub de lemn de mici dimensiuni (L - 8,4 cm, GR - 1,8 - 2,4 cm). Alt obiect asemănător a fost identificat în imediata apropiere de locul unde a fost descoperită “troaca”; cea de-a treia piesă se află lângă izvorul afluentului, în poziție secundară, alături de un jgheab de lemn, fiind acoperită de pământ excavat relativ recent pentru amenajarea aici a unei “scalde”. Toate aceste piese au rămas deocamdată acolo unde au fost găsite, în așteptarea unor cercetări sistematice care vor fi organizate - sperăm - cât mai curând.

Toți specialiștii care s-au referit în decursul anilor la “troacele” de tipul celor de la Valea Florilor și Băile Figa cred că acestea au fost utilizate pentru exploatarea sării. Însă opiniile în ceea ce privește funcționalitatea lor sunt contradictorii. Astfel, I. Al. Maxim, F. Wollman și A. Rustoiu susțin că acestea au fost utilizate pentru dirijarea jeturilor de apă cu care se săpau havajele pentru desprinderea blocurilor de la masivele de sare. În schimb, I. Chintăuan crede că obiectele de acest tip au fost folosite pentru evaporarea apei sărate. Sforile descoperite în interiorul troacei de la Băile Figa par să fie unul dintre argumentele în acest sens. Însă, soluția definitivă este încă departe de a fi găsită. Sunt necesare date noi privind contextele arheologice ale astfel de piese și efectuarea unor experimente în acest sens.

În vara anului 2006, V. Cavruc și A. F. Harding au descoperit în diverse locuri ale cursului principal al Pârâului Sărat, de la partea superioară până la cea inferioară, câteva unelte de piatră: un fragment de topor cu gaură de înmănușare precum și ciocane masive aparținând categoriei cunoscute în literatura de specialitate a “ciocanelor de minieră”. Acestea din urmă au fost lucrate pe piatra locală (andezit) care în abundență se găsește în albia pârâului. Pentru aceste ciocane au fost selectați bolovani masivi ale căror greutate și formă permitea cu ușurință transformarea lor în unelte de lovire. Pe toate ciocanele se observă canale gravate în piatră care au fost necesare legării acestora de cozi. La ce, în ce mod concret au fost folosite aceste ciocane? La spargerea blocurilor de sare? La înfigerea parilor în pământ? Sau poate pentru alte scopuri? Răspunsul la aceste întrebări poate fi dat doar după ce, prin cercetări sistematice, se va clarifica contextul arheologic și geologic mai precis din care provin aceste obiecte. Încă nu se știe dacă aceste obiecte sunt sau nu contemporane cu construcțiile și amenajările de lemn. Deocamdată, referitor la destinația și încadrarea cronologică a acestor ciocane nu avem alte date decât cele pe care ni le oferă analogiile existente în alte locuri. Acestea sugerează că ciocanele de la Băile Figa datează din epoca bronzului (aproximativ între cca. 2.500 și 800 ani î. Hr.) și că ele au fost destinate exploatării miniere. În aceste condiții, este posibil ca ciocanele să fi fost contemporane cu “troaca”.

Situl arheologic de la Băile Figa, în lumina constatărilor de până acum, pare a fi în prezent cel mai relevant din Transilvania și unul dintre cele mai importante din întreaga Românie, în ceea ce privește cercetarea exploatării preistorice a sării.

Lista bibliografică selectivă:

I. Chintăuan, *Pan used for salt extraction from brines*. În: Studii și Cercetări, Geologie - Geografie, 10, Bistrița 2005, p. 75 - 78.

I. Chintăuan, I. Rusu, *Considerații cu privire la utilizarea sării și apelor sărate din nord-estul Transilvaniei*. În: *File de istorie*, 5, Muz. Jud. Bistrița Năsăud, Bistrița, p. 238 - 277

I. Chintăuan, *Apele minerale și stațiunile din județul Bistrița-Năsăud*, Edit. Supergraf, Cluj-Napoca, 2002.

Anthony F. Harding, Valeriu Cavruc

Biborțeni (oraș Baraolt, jud. Covasna)

Satul Biborțeni aparține administrativ orașului Baraolt fiind situat pe drumul Sfântu Gheorghe-Malnaș-Baraolt, la 5 km de Baraolt, jud. Covasna. La 300 m est de platoul "Dealului Rotund", pe malul unui mic pârau se află o terasă de formă ovală, cu dimensiunile de 80 m (nord-est - sud-vest) x 40 m (sud-est - nord-vest). Partea sudică a terasei este mai ridicată, formând un platou rotund. Cercetările arheologice sistematice au fost inițiate în vara anului 1994 de Székely Zsolt. Cercetările au fost continuate și în anii următori, până în 1998.

S-au descoperit două straturi de cultură. Primul aparține unei așezări de scurtă durată a *culturii ceramicii liniare*, iar al doilea aparține epocii bronzului. În acest sit a mai fost descoperită o groapă circulară, cu diametrul de 1 m, ce conținea o serie de obiecte din perioada eneolitică aparținând culturii Bodrogkeresztúr. Inventarul gropii constă în trei vase ceramice (un capac, o cupă și altul păstrat fragmentar), două lame mari de opal, un topor - ciocan din piatră, cu gaură de înmănușare și un topor din cupru cu brațele în cruce.

Materialul ceramic este reprezentat de un capac modelat din lut în amestec cu nisip fin, prevăzut cu patru urechiușe perforate, plasate pe marginea superioară. Capacul este bine netezit, ars oxidant și are culoarea brună. Cupa a fost modelată din lut în amestec cu cioburi pisate, decorată cu proeminente rotunde, așezate în șir vertical, ars oxidant, culoarea brună. Cel de-al treilea vas a fost puternic fragmentat astfel încât nu i s-a putut reconstitui forma. Capacul este lucrat din pastă foarte fină, de culoare gri-deschisă, are mai multe proeminente plate și urechiușe mici, perforate. Una dintre lamele este de formă triunghiulară, are vârful ascuțit și profilul puternic arcuit la vârf, bine retușată; cea de-a doua este trapezoidală în secțiune și are forma relativ rectangulară, având profilul ușor arcuit. Toporul-ciocan, este lucrat din andezit, are formă rombică cu muchia tăiată drept și tăișul ascuțit, prevăzut cu gaură de înmănușare. Toporul de cupru cu brațele în cruce are un braț de tip teslă (de formă trapezoidală cu lama ușor rotunjită și bine ascuțită) iar celălalt - de tip târnăcop (cu profil simetric și tăișul bine ascuțit). La mijloc are forma romboidală și este prevăzut cu gaură de înmănușare. Toporul găsit în groapă aparține tipului Jászládány și până acum este singurul descoperit în cadrul unor săpături sistematice. Materialul de mai sus aparține fazei timpurii a culturii Bodrogkeresztúr.

După toate probabilitățile, avem de a face cu o groapă de cult, mai ales că vasele nu au fost depuse întregi, ci sparte în altă parte și depuse doar resturi, iar piesele depuse - topoarele (de piatră și de cupru) și cele două mari lame - au valoare intrinsecă deosebită. Unul dintre motivele acestui ritual putea să fie legat de faptul că locul respectiv se află pe una dintre căile de acces din bazinul Baraolt lipsit de sare și Depresiunea Homorod deosebit de bogată în resurse de sare.

Lista bibliografică selectivă:

Z. Székely, *Biborțeni, o. Baraolt, jud. Covasna*. În: *Catalogul Expoziției: Cultură și civilizație din Carpații Răsăriteni în lumina noilor descoperiri arheologice*, Sfântu Gheorghe, 1988, p. 7.

Z. Székely, *Groapa de cult de la Biborțeni*. În: *Noi descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei. Catalogul de expoziție*, Covasna, 2003, p. 41-44.

Gh. Lazarovici, *Preistoria în Sud-Estul Transilvaniei*. În: *Românii din Covasna și Harghita*, Miercurea Ciuc, 2003, p. 16-17

Dan Buzea

Bucu-Pochină (com. Bucu, jud. Ialomița)

Situl se află la cca. 1 km N de râul Ialomița, pe terasa stângă a fostei albie a râului Ialomița, în vecinătatea de S-SV a vetrei satului Bucu. Suprafața: cca 5000 mp. Vestigiile arheologice descoperite datează din epoca bronzului târziu (cultura *Coslogeni*), prima epocă a fierului, a doua epocă a fierului, materiale sarmatice; Ev mediu timpuriu; Ev mediu târziu. S-a cercetat în anii 1990 - 2006.

Complexele arheologice descoperite includ: gropi menajere Coslogeni, locuințe de suprafață și adâncite hallstattiene, gropi de cult și gropi menajere hallstattiene, bordeie și gropi menajere din sec. IV-III a. Chr., necropola sarmatică, bordeie și locuințe de suprafață aparținând culturii Dridu, bordeie din sec. XVI- XVIII. În contextul vestigiilor de tip Coslogeni au fost descoperite fragmentele unor recipiente ceramice de dimensiuni neobișnuit de mari.

Colectiv de cercetare: Elena Rența, Anca Păunescu, Radu Coman, Simona Munteanu.

Lista bibliografică selectivă:

A. Păunescu, E. Rența, *Așezarea medieval timpurie de la Bucu, județul Ialomița*, în *Arheologia Medievală*, II, 1998, p. 51-77;

A. Păunescu, E. Rența, *Așezarea medieval timpurie de la Bucu, județul Ialomița (II)*, în *Arheologia Medievală*, III, 2000, p. 11-36;

E. Rența, *Necropola sarmatică de la Bucu, Ialomița, III*, 2000, p. 39-57;

E. Rența, *Așezarea getică de la Bucu- Pochină, județul Ialomița (sec. IV-III a. Chr.) I*, în *Ialomița*, IV, 2003-2004, p. 137-184;

E. Rența, R. Coman, *Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2005, 2006*, p. 98-100.

Elena Rența

Cacica, (jud. Suceava)

Localitatea Cacica este una dintre cele mai interesante din Bucovina. Amplasată la poalele ramificației Călugărița a Obcinei Mari (805 m alt.), dincolo de care se află cunoscuta Mănăstire Humor, într-un peisaj de-a dreptul "mioritic", ea adăpostește cea mai mare comunitate poloneză din România.

Până acum în depresiunea sa s-au descoperit vestigii arheologice din diverse epoci, începând cu cele aparținând culturii Cucuteni, de care se leagă și exploatarea unui izvor de slatină, pe locul căruia, în epoca modernă administrația austriacă, descoperind masivul de sare, a realizat puțul actual al minei de sare. Deși denumirea îi provine din limbile slave ("kackza" = rață domestică sau sălbatică), apariția sa este rezultatul firesc de colonizare a pământurilor sale de către români, locuitori ai satului din aval, Pârtești, a cărui primă atestare documentară cunoscută datează de la 1415. Cacica s-a creat în ultima treime a secolului al XVIII-lea prin ridicarea spre izvoarele pârâului său cu același nume (în zona viitoare saline) a unor bordeie de vară, ulterior transformate în locuințe propriu-zise. În anii ocupației Bucovinei de către Imperiul Habsburgic (1775) o primă statistică și harta Büschel menționau deja între 11 și 17 locuințe.

Dezvoltarea sa demo-economică s-a datorat însă prezenței aici a mai multor izvoare cu apă sărată. Dacă unele, mai modeste, nu au avut o amenajare propriu-zisă, de tipul fântâni, în schimb, în plin ev mediu suntem convinși că izvorul de pe malul pârâului Dulcea, "Slatina Mare" a beneficiat de astfel de lucrări, inclusiv de întreținere periodică pentru exploatare. Dovada peremptorie în acest sens a fost construirea, cel târziu în secolul al XV-lea, a unui metoh al Mănăstirii Humor, a cărui sarcină era tocmai exploatarea slatinei pe acest versant al Dealului Călugărița, de care s-a amintit deja. Chiar dacă această activitate comercializa o marfă ieftină, slatina, prin tenacitatea cu care s-a desfășurat secole de-a rân-

dul, ea a reprezentat un mijloc eficient și constant de obținere de venituri pentru această mănăstire, de altfel ca și pentru alte lăcașuri monahale plasate pe traseul zăcămintelor de sare din subcarpații Moldovei.

De la Cacica, ale cărei terenuri se găseau la hotarele satului Pârtești, respectiv în braniștea (domeniul) mănăstirii amintite, carele cu butoaie de slatină trase de boi plecau pe așa-zisele “*drumuri ale slatinei*” spre zonele de podiș și câmpie lipsite de această bogăție naturală. Nu întâmplător în valea ce duce spre răsărit și spre râul Suceava, la circa 30 km depărtare de fosta capitală a Moldovei, cu același nume, curge râulețul numit “*Soloneț*” (aceluiași fenomen, ilustrând prezența sării, i s-a datorat denumirea râului Solca, din relativa apropiere).

O dată cu ocupația austriacă și desființarea aproape în totalitate a mănăstirilor bucovinene metohul de la Cacica (atestat indirect la 1665 și în 1784 cu numele “*Pârtești*”) este și el desființat. Ca urmare a politicii iluministe a monarhilor vienezi, în noua provincie ocupată se trece la inventarierea riguroasă și a izvoarelor cu slatină, evidență trimisă Secției monetare și montanistice a Cămarii Aulice din capitala imperială. În urma propunerii inginerilor austrieci, la “*Slatina Mare*”, pe pâraul Blândeț, s-a construit și folosit o scurtă perioadă de timp un cazan de fierbere a saramurii, a cărui prezență este atestată de harta Hora von Oztellowitz (1790), an în care datorită curățării și adâncirii fântânii din centru satului Cacica în devenire, s-a descoperit masivul de sare. Astfel, se renunță la cazanul experimental cât și la începutul unei astfel de exploatare la Solca.

Începând cu acest moment, dezvoltarea localității ia amploare datorită colonizării aici a numeroase familii de mineri polonezi din Bochnia și Wieliczka, din zona Cracoviei, la care se vor adăuga numeroase familii românești de bejenari din Transilvania și unele de ucraineni, germani, maghiari, evrei ș.a. de pe cuprinsul împărăției.

În sfârșit, revenind în timpurile preistorice, este necesar să precizăm unele informații legate de faptul că aici a existat unul dintre cele mai vechi puncte de exploatare a sării sub formă de saramură din România. Așa cum s-au descoperit vestigii similare la Solca (punct “*Slatina Mare*”), sau în județul Neamț, la Lunca - Poiana Slatinei, populația culturii Cucuteni, probabil chiar din valea Solonețului, locuia sezonier în sezonul cald în poiana izvorului viitoare amplasări a salinei și puțului său, fierbând slatină în vase conice, de unică folosință, cunoscute în literatura de specialitate sub numele de “*briquetages*”. Datorită procesului de fierbere a saramurii și a recristalizării mineralului, așa cum se cunoaște, se obțineau conurile de sare, devenite obiect de schimb intercomunitar și intertribal atât de căutat. Prin durata de secole a acestei proceduri “*industriale*”, s-a ajuns în final ca în sol, actualmente la o adâncime de circa 40 cm, să existe un strat de depuneri de circa 80 cm, compus în principal din resturile de la spargerea acestor vase, de la oale de uz comun, foarte rar chiar pictate atât de caracteristic și de cărbuni provenind de la focurile practicate pe loc pentru fierberea saramurii. În urma calculelor estimative în funcție de dimensiunile medii ale brichetajelor de aici, autorul cercetării a calculat volumul unui astfel de recipient (circa 1,5 l) și greutatea aproximativă a unui con de sare astfel obținut prin trei umpleri succesive, ultimele în completare a conținutului, (circa 1,2 kg). După dispariția culturii Cucuteni, populațiile ulterioare nu au lăsat urme arheologice similare de acest tip. Istoria uneori repetându-se, în epoca modernă sarea va ajunge din nou a fi cristalizată sub formă conică, fiind vorba de așa-zisa sare “*huscă*”.

Listă bibliografică selectivă:

M. Andronic, *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, supliment VI -Suceava, Iași, 1997, p. 119-130, 137-140.

M. Andronic, *Cacica - un nou punct neolitic de exploatare a sării*, în SCIVA, 40, 2, 1989, p.171-177.

M. Andronic, *L'exploitation du sel à l'est de Carpathes Orientales dans la préhistoire et dans le protohistoire*, comunicare susținută la simpozionul internațional Arheologia pre și

Cucuieți, com. Solonț, jud. Bacău. Punct: *Slatina Veche*

Izvorul de apă sărată de la Slatina Veche face parte din grupul izvoarelor de slatină din Depresiunea Tazlău. Este situat în partea de vest a depresiunii, la contactul cu unitatea carpatică (Munții Goșmanul), pe teritoriul satului Cucuieți, în apropierea cătunului Pădurăreni. Micro-regiunea Cucuieți-Pădurăreni-Sărata se prezintă sub forma unui amfiteatru natural deschis spre est, delimitat la nord și vest de Dealul Osoi, iar la sud de Dealul Uture (ultimul, împădurit, este numit de către localnici și Dealul Argintăriei; pe unele hărți apare și ca Uture Mic). Fântâna de la Slatina Veche, situată în centrul acestui amfiteatru, este amenajată pe panta sudică a unei coaste ce coboară (sud-nord) dinspre Dealul Osoi; de cealaltă parte a acestei coaste se află cătunul Pădurăreni, pe teritoriul căruia există o altă sursă de apă sărată (Slatina din sat).

Fântâna se află într-o mică vale, afectată parțial de alunecări de teren și de transformarea în mlaștină a locurilor de unde izvorăsc surse de apă semi-permanente. Peisajul este puternic afectat antropic, pe platoul fântânii putând fi observate urmele unei foste exploatare de petrol, iar în jur, până pe culmea Dealului Osoi existând cel puțin opt sonde în folosință, legate prin conducte care traversează toată zona, de Parcul de separatoare aflat la aproximativ 200 de metri spre sud față de fântâna.

Platoul slatinei are formă relativ ovală, înclinat dinspre vest spre est. Lipsit de vegetație, este mărginit spre nord și sud de albiile, adânci și înguste, a două izvoare semi-permanente cu apă dulce ce își au obârșia în zona mlaștinoasă de la vest de fântână și care se varsă, la 17 metri est de fântână, în Pârâul Argintăriei. Acesta din urmă curge sud-nord, la baza dealului cu același nume. Amenajarea pentru apă sărată se află în centrul acestui platou pe a cărei suprafață, spălată de apele pluviale, se observă extrem de multe fragmente ceramice de dimensiuni mici, preistorice și moderne. Captarea constă într-o groapă ovală de 0,70-0,90 metri, ai cărei pereți au fost îmbrăcați cu o împletitură circulară de nuiele; gura gropii a fost întărită cu bârne de lemn dispuse patrulater, îmbinate la colțuri, care au alunecat spre est, fiind, așadar, ușor excentrice față de centrul gropii. Ulterior amenajării bârna de pe latura de est a fost îndepărtată. Adâncimea fântânei este de 0,60 metri de la buza acesteia, oglinda apei situându-se de obicei la -0,10 m de buza fântânii; în anotimpurile ploioase sau chiar în urma unei singure averse apă sărată se revarsă din fântână și curge pe pantă până în Pârâul Argintăriei, pe traseul de curgere formându-se o crustă de sare cu grosimea de câțiva centimetri.

Eroziunea accentuată de pe platou a scos la iveală capetele unor bârne, făcând parte din amenajarea sursei sărate - constituind, probabil, un sistem de susținere a pantei împotriva alunecărilor. De asemenea, sondajul arheologic efectuat aici în anii 2003-2004 a dus la descoperirea unei alte amenajări pentru captarea apei sărate, de epocă probabil modernă, aflată la 26 de metri sud-vest de cea actuală, constând tot dintr-o împletitură de nuiele de formă circulară care îmbrăca pereții unei gropi. În jurul fântânii, aflată aproape de limita de sud a platoului, a fost dezvelită o altă amenajare de susținere, din trunchiuri de copaci. Fântâna veche a fost închisă cu capac de nuiele și cu pământ în urmă cu cel puțin un secol, datorită infiltrațiilor de petrol, vizibile atât în sol pe o suprafață de cca. 35 m², cât și în apa fântânii vechi și pe pereții puțului.

În marginea de sud a platoului slatinei, începând de la 15 metri de actuala fântână de apă sărată se observă o depunere antropică, constând din două movile de formă ovală aflate una în continuarea celeilalte, orientate est-vest și coborând spre est (diferența de nivel dintre baza primei movile și punctul cel mai înalt al celei de-a doua este de 6,30 metri). Prima movilă, aflată mai aproape de fântână, are dimensiunile de 16 x 9 metri și înălțimea de un

metru, în timp ce cea de-a doua, cu înălțimea de 2 metri și cu pante mai abrupte, măsoară 12 metri pe axul lung (est-vest) și 8 metri pe cel scurt. Cele două movile sunt separate de o suprafață de 5 metri, acoperită cu bitum - o afectare relativ recentă a depunerii arheologice, probabil gura de exploatare la suprafață a petrolului (Marele Dicționar Geografic al României semnalează existența, la începutul secolului XX, a 40 de puțuri *“din care se extrage ... păcură”* pe teritoriul comunei Solont; sătenii din Pădurăreni indică platoul slatinei ca loc al unei asemenea exploatări). Este posibil ca depunerea arheologică din cele două movile să fi constituit, înaintea deschiderii puțului de păcură, o singură movilă, deranjată și segmentată cu prilejul începerii exploatării petroliere. Existența unei exploatări de suprafață ar explica, de asemenea, prezența infiltrațiilor de petrol cu precădere în stratul superior al depunerii arheologice, dedesubtul păturii de sol, și care scad în intensitate odată cu adâncimea.

Fântâna veche dezvelită de sondajul arheologic a fost amenajată pe panta sudică a primei movile, la 6 metri de marginea lentilei de bitum și cu cel puțin un metru mai adânc. Foarte posibilă ni se pare, în situația descrisă mai sus, închiderea sa în același timp cu sau la puțin timp după începutul exploatării de păcură. Probabil că tot atunci a fost amenajată și actuala fântână de slatină.

Cercetarea, în 2003 și 2004, a celor două movile a confirmat ipoteza formării acestora ca urmare a activităților desfășurate în preistorie și antichitate pentru obținerea sării din saramură. Sursa de sare de la Slatina Veche a fost exploatată pe parcursul a patru paliere cronologice, în preistorie și antichitate; intervențiile umane din ultimele secole - probabil începând chiar cu amenajarea fântâni vechi - precum și alunecările pantei, cu înclinație destul de accentuată în anumite porțiuni, au deranjat nivelurile arheologice, diferitele faze cronologice putând fi identificate în principal din analiza ceramicii, dar și a puținelor contexte păstrate in situ.

Reconstituirea secvențelor de exploatare a sării doar prin studierea ceramicii a ținut cont de câteva repere: analiza cantitativă a materialului sub raport cronologic, determinarea tipurilor de forme și ponderea acestora, înregistrarea aglomerărilor de ceramică specifice unei epoci în masa totală a acumulării antropice.

Cele mai vechi materiale aparțin fazei a treia a culturii Precucuteni - fragmente de dimensiuni mici, provenind de la vase mici sau medii. Starea de conservare este de cele mai multe ori proastă, ca urmare a infiltrațiilor de petrol. Se grupează spre capătul de vest al primei movile și în movila a doua, unde nu par să fi suferit deranjamente. Sondaje de control efectuate în alte două puncte în apropierea fântânii au evidențiat răspândirea inițială a ceramicii preistorice pe o suprafață mai largă, ce acoperea întregul platou, dar acțiunea combinată a factorilor de mediu și antropici a avut ca rezultat păstrarea în loc doar a unei părți din depunerea arheologică, cuprinzând fragmente ceramice precucuteniene.

Pe parcursul fazei A a culturii Cucuteni activitatea de obținere a sării din apa izvorului pare să se fi desfășurat în zona celea de-a doua movile. Puținele materiale aparținând acestei epoci din structura movilei I apar în contexte nesigure - gropi sau alveolări ale pantei, în care s-au acumulat resturi ceramice aparținând tuturor epocilor documentate în situl de la Cucuieti. Ceramica cucuteniană din movila a II-a este prost conservată, cu vagi urme de pictură. Majoritatea fragmentelor par să aparțină unor recipiente de dimensiuni medii și mari, cu pereții groși.

În ceea ce privește ceramica din epoca bronzului, analiza sa pare să indice frecventat acest punct de exploatare a sării într-un interval de timp mai îndelungat pe parcursul perioadei mijlocii a epocii bronzului. Cele mai apropiate analogii în privința decorului acestor vase se regăsesc în stațiunea de la Lunca-Poiana Slatinei. Materialele din epoca bronzului se concentrau în jumătatea de vest a primei movile, fiind parțial deranjate de depunerea din epoca fierului. Forma dominantă este vasul tronconic, de dimensiuni medii, decorat pe

gât și pe buză cu incizii sau împunsături.

Ceramica datând din epoca fierului, aparținând orizontului Canlia, constituie ultima urmă a exploatării în vechime a depozitului salin. Se grupează în aglomerări, mai ales în prima movilă - în special în buza pantei și de-a lungul acesteia. Cantitativ, ceramica din epoca fierului reprezintă materialul preponderent. În privința formelor remarcăm utilizarea cu predilecție a formelor largi - castroane și străchini de dimensiuni medii, prevăzute cu câte două torti orizontale - care, la o analiză preliminară, pare să constituie 60% din totalul materialului ceramic atribuit epocii fierului. Cea mai mare parte a fragmentelor ceramice din orizontul getic constituiau o aglomerare spre mijlocul primei movile, unde a fost identificată și o "platformă" de formă neregulată, de consistență dură, compusă din fragmente ceramice, cenușă și cărbune, "sudate" împreună.

Sporadic, în partea superioară a depunerii arheologice au fost descoperite și fragmente ale unor vase din epoca modernă.

În prezent, apa fântânii de la Slatina Veche este folosită mai ales de către locuitorii cătunului Pădurăreni și cei ai satelor Sărata și Cucuieți.

Cercetare arheologică: Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț

Lista bibliografică selectivă:

Gh. Dumitroaia, *Săpături arheologice sistematice și periegeze din județele Neamț, Bacău și Suceava (2002-2003)*, în *MemAntiq XXIII*, 2004, p. 434-435

Gh. Dumitroaia et alii, *Cucuieți, com. Solonț, jud. Bacău*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România - campania 2003, 2004*, p. 110-111

R. Munteanu et alii, *Prehistoric exploitation of the salt spring from Cucuieți-"Slatina Veche", Bacău county*, în *Rezumatele comunicărilor colocviilor internaționale Cucuteni - 120 de ani de cercetări. Timpul bilanțului și Arheologia pre- și protoistorică a sării*, Piatra-Neamț, 2004, p. 90

R. Munteanu, Gh. Dumitroaia, *Bronze Age discoveries near the salt springs in the piedmont region of Moldavia*, în *Congrasul al IX-lea Internațional de Tracologie Tracii și lumea circumponctică / The Thracians and Circumpontic World*, rezumate, Chișinău, 2004, p. 37-38

Idem, *Découvertes de l'Âge du Bronze dans les Sub-Carpates de la Moldavie*, în *Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata editori Victor Spinei, Cornelia-Magda Lazarovici și Dan Monah*, Iași, 2005, p. 461-473.

Roxana Elena Munteanu

Lunca, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț. Punct: *Poiana Slatinei*

Izvorul de apă sărată de la Lunca se situează, alături de cele de la Oglinzi și Țolici-Petricani, în zona de contact dintre Valea Moldovei și Depresiunea Neamț. Sursa de slatină de la Lunca este situată pe versantul estic al Culmii Pleșului, într-o mică vale deschisă spre est, înconjurată de culmi cu altitudini de 600 m. Izvorul, abundent, este captat de o fântână din lemn, scobită dintr-un singur trunchi de copac cu diametrul de cca. 1 metru. Zona fântânii, delimitată spre nord și nord-vest de izvorul sărat, iar pe celelalte laturi de panta dealului, se prezintă sub forma unui mic platou complet lipsit de vegetație - rezultat al apei sărate și al utilizării intense a locului pentru umplerea diverselor recipiente cu slatină și staționarea vehiculelor. Pe toată această suprafață sunt prezente urmele exploatării actuale a sursei sărate. Izvorul își adună apele într-o mică vale care începe la 50 de metri vest de fântână; în apropierea acesteia valea face un cot spre nord, pentru a se îndrepta apoi spre est. Până în dreptul fântânii salinitatea apei este ceva mai scăzută, pentru ca după punctul de captare aceasta să crească semnificativ. Sursa deversează la 30 de metri est de fântână în pâraul Sasca, punctul de contact constituind o zonă mlăștinoasă.

Zona de exploatare, cu suprafața de aprox. 2 ha, este delimitată pe trei laturi de

pădure, vederea pe latura dinspre est fiind barată de o culme.

Urmele de exploatare preistorică și antică a sării, descoperite în anul 1982 și cercetate de-a lungul a 16 campanii, se concentrează în trei zone de depuneri, dintre care cea mai consistentă, zona A, se află în imediata apropiere a actualei fântâni de slatină. Pe un mic promontoriu care coboară spre est, înconjurat de o zonă mlăștinoasă - obârșia pârauului Sasca - s-au așezat, de-a lungul timpului, grupuri de populații neolitice (culturile Starëvevo-Criș, Precucuteni), din epoca bronzului (culturile Costișa-Komarov(?) și Noua) și epoca fierului (Corlăteni-Chișinău și Canlia). Sporadic, zona A a fost frecventată și în timpul culturii Cucuteni, în Evul Mediu timpuriu (sec. X-XII) și în sec. al XIX-lea. În urma acestor frecvențări s-a format o movilă de formă ovală, măsurând cca. 60 de metri pe axul lung, 25 de metri lățime și 3 metri înălțime.

Principala categorie de vestigii o constituie ceramica, extrem de fragmentară și în cantitate foarte mare. Atât nivelurile neolitice, cât și cele aparținând epocii bronzului sunt compuse din resturi de vetre - cărbune, cenușă, pământ ars. Lipsa urmelor de construcții de orice tip, precum și prezența vetrelor și a ceramicii fragmentate în cantitate atât de mare, au condus la concluzia că depunerea arheologică s-a acumulat pe parcursul unor frecvențări sezoniere și nu constituie urmele unei așezări obișnuite.

Cea mai consistentă depunere s-a format în zona A în urma exploatării sării din saramură de către comunitățile Starëvevo-Criș (faza IIIB). Constă în vetre de foc, cenușă și o cantitate impresionantă de ceramică, în stare fragmentară. Preponderentă este categoria ceramicii de uz comun - folosită, cel mai probabil, în obținerea sării, dar trebuie semnalată prezența destul de numeroasă a fragmentelor provenind de la vase lucrate din pastă fină, cu decor pictat, imprimat sau incizat. Urme mai puțin consistente ale prezenței acestor comunități au fost identificate în zona B a stațiunii. Posterior, pe același loc s-au așezat temporar și grupuri aparținând culturii ceramicii liniare.

Depunerea precucuteniană aparținând celei de-a doua faze de evoluție a culturii s-a format la est de nucleul materialelor Starëvevo-Criș din zona A, acțiuni de curățare sau reamenajare a spațiului destinat obținerii sării ducând la împingerea unei părți a „*deșeurilor*” și a resturilor de vetre spre panta de est. Se remarcă, din nou, prezența și a ceramicii fine alături de cea din categoria uzuală. În faza următoare - Precucuteni III - activitatea de exploatare a sursei sărate se desfășoară cu precădere în zona B a stațiunii, aflată la o distanță de 60 de metri de actuala fântână. Aceeași zonă este afectată și în timpul culturii Cucuteni; în special în nivelul datând din faza B a culturii Cucuteni au fost descoperite fragmente de vase aparținând speciei Cucuteni C (aprox. 33% din materialul cucutenian).

Comunitățile epocii bronzului care au exploatat sursa de sare din Poiana Slatinei și-au așezat tabăra pe capătul de est al movilei naturale, în imediata vecinătate a zonei mlăștinoase, mai spre est decât grupurile de populație Starëvevo-Criș și Precucuteni. Cercetările au evidențiat exploatarea repetată de-a lungul acestei epoci a izvorului sărat, fiind evidențiate trei niveluri, formate în timpul culturilor Costișa-Komarov (?) și Noua.

În zona A urmează o frecvențare sporadică din Hallstatt-ul timpuriu (grupul Corlăteni-Chișinău), după care, în Latène I, geto-dacii aparținând orizontului Canlia ocupă zona C a stațiunii.

Ultimul nivel arheologic din zona A, deranjând parțial depunerile anterioare, aparține secolelor X-XII.

O descoperire deosebită a constituit-o dezvelirea în zona A, aproximativ în centrul movilei, începând cu -4,30 metri, la baza nivelului Starëvevo-Criș, a unui puț pentru slatină, amenajat probabil în vechime cu o împletitură de nuiele care îmbrăca pereții gropii. Cercetarea acestui complex nu a fost încă finalizată.

Cercetare arheologică: Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț

Lista bibliografică selectivă:

M. Alexianu, Gh. Dumitroaia, *Découvertes gètes récentes concernant l'aspect culturel Canlia dans le d?p. de Neamț*, în *Thraco-Dacia*, XI, 1990, p. 125-133

Gh. Dumitroaia, *La station archéologique de Lunca-Poiana Slatinii*, în *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, p. 253-258

Idem, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, județul Neamț*, în *MemAntiq XIX*, p. 7-82; Idem, *Comunități preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu*, *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis VII*, 2000, p. 141-146

Idem, *Sat Lunca, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț*, în **V. Cavruc, Gh. Dumitroaia** (coord.), *Cultura Costișa în contextul epocii bronzului din România*, 2000, p. 31-40

Idem, *Săpături arheologice sistematice și periegheze din județele Neamț, Bacău și Suceava (2002-2003)*, în *MemAntiq XXIII*, 2004, p. 437-439

Gh. Dumitroaia et alii, *Lunca, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România - campania 2002, 2003*, p. 183-184

Gh. Dumitroaia et alii, *Lunca - "Poiana Slatinei", le plus ancien point d'exploitation du sel de l'Europe*, în *Rezumatele comunicărilor colocviilor internaționale Cucuteni - 120 de ani de cercetări. Timpul bilanțului și Arheologia pre- și protoistorică a sării*, *Piatra-Neamț*, 2004, p. 95-97

R. Munteanu, Gh. Dumitroaia, *Découvertes de l'Âge du Bronze dans les Sub-Carpates de la Moldavie*, în *Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata editori Victor Spinei, Cornelia-Magda Lazarovici și Dan Monah*, *Iași*, 2005, p. 461-473

O. Weller, Gh. Dumitroaia, *The earliest salt production in the World. An Early Neolithic exploitation in Poiana Slatinei-Lunca, Romania*, în *Antiquity*, vol. 79, no. 306, Londra, 2005.

Roxana Elena Munteanu

Olteni (comuna Bodoc, jud. Covasna)

Satul Olteni se află în depresiunea Sfântu Gheorghe și aparține, din punct de vedere administrativ comunei Bodoc, jud. Covasna. Este situat la 10 km nord de orașul Sfântu Gheorghe, de ambele părți ale DN 12, Brașov - Miercurea Ciuc. Satul este străbătut de la nord spre sud de râul Olt.

Depresiunea Brașov, în comparație cu zonele vecine din Transilvania (Depresiunea Homoroadelor), Muntenia (Valea Prahovei și Subcarpații Buzăului) și Moldova Subcarpatică, este foarte săracă în manifestări saline. Aici sunt cunoscute doar câteva izvoare izolate de apă sărată. Unul dintre aceste izvoare se află în dreptul satului Olteni, pe malul stâng al Oltului. Pe locul izvorului localnicii au amenajat o pompă cu care apa sărată este scoasă din puț. Apa din acest izvor conține (mg %_{oo}): Cl = 650; HCO₃ = 11938; Na = 6983; K = 125; Fe₂ = 22; Ca₂ = 228; Mg₂ = 95; CO₂ = 3436. Localnicii folosesc apa acestui izvor în prezent pentru cure de tratare a mai multor boli, printre care cele ale tubului digestiv, cele de nutriție și problemele de hiperaciditate.

În vecinătatea acestui izvor se află o serie de situri arheologice: Olteni Sud "Cariera de Nisip" - Situl A (epoca bronzului, a doua epocă a fierului, perioada Post-romană); Olteni Sud "Cariera de Nisip" - Situl B (neo-eneolitic, necropolă din a doua epocă a fierului); așezarea În Dosul Cetății - "Vármegye" (eneolitic, cultura Cucuteni-Ariuşd-Tripolie); Așezarea "Cetatea Fetii" - "Leanykávár" (eneolitic, cultura Cucuteni-Ariuşd-Tripolie); Olteni Est "Canton C.F.R" (a doua epocă a fierului); Castrul Roman de la Olteni; Olteni Nord "Carieră" (perioada Post-Romană).

Gruparea atât de densă a siturilor arheologice în apropierea acestui izvor poate fi un

indiciu indirect că din preistorie până în perioada post-romană, modestele resurse de apă sărată din acest loc i-au atras pe oamenii din cele mai vechi timpuri.

Vestigiile arheologice directe care par să indice exploatarea apei sărate din această zonă provin din trei situri, cele de la Olteni - Cariera de Nisip (situl A și situl B) și cel de la Zoltan - Nisipărie.

În toamna anului 2000, în zona carierei de nisip deschise de către firma S.C Domarkt SRL, au fost descoperite două situri arheologice (Situl A și Situl B) unde au fost cercetate urmele mai multor așezări și a unei necropole.

Situl A cuprinde o suprafață dintre DN 12 și calea ferată Sfântu Gheorghe - Miercurea - Ciuc. El se întinde pe suprafață de 800 (nord-sud) x 80-100 (est-vest) m. În cuprinsul acestui sit, prin săpături arheologice, în perioada 2000 - 2005, a fost cercetată suprafața de cca 20.000 mp. Aici, au fost descoperite vestigii din epoca bronzului târziu aparținând culturii Noua (aproximativ sec. XV - XII î. Hr.), cele din latenul dacic (sec. IV - III î. Hr.), precum și cele din perioada post-romană (aproximativ sec. IV - V p. Hr.).

Vestigii privind exploatarea sării în situl A provin din contextul urmelor de locuire aparținând culturii Noua. Acestei locuiri îi aparțin, printre altele, 119 gropi menajere. În 8 dintre acestea au fost descoperite aglomerări de fragmente ale unor recipiente masive lucrate din pastă poroasă. Deși, din cauza caracterului fragmentar al acestor recipiente, nu a fost posibilă restaurarea niciunuia dintre ele, judecând după fragmentele descoperite, ele erau compuse din cupe de formă ovală (având dimensiuni peste 60 x 40 cm la gură și înalte de peste 20 cm), aveau fundul sferic și postamente înalte, fie în forma unor picioare masive cu secțiunea circulară și ascuțite la capăt, fie a unor plăci masive verticale dispuse în cruce.

Acest tip de recipiente este extrem de rar în cadrul culturii Noua, singura analogie mai mult sau mai puțin apropiată fiind cunoscută în cadrul acestei culturi în așezarea culturii Zoltan situată la cca. 3 km sud de Olteni, pe malul opus al Oltului. Bune analogii în trei așezări aparținând culturii Coslogeni (o entitate culturală înrudită cu Noua și datând din aceeași perioadă) din Bărăgan.

În mod surprinzător, aceste recipiente prezintă strânse similitudini cu "*briquetagele*" din sud-estul Angliei, datând însă din perioada Britaniei Romane și din cea post-romană. Acestea din urmă, după cum au demonstrat analizele efectuate de specialiștii britanici, au fost folosite pentru obținerea sării solide din apa marină.

Având în vedere că, pe de o parte, recipientele de acest tip în cadrul culturilor Noua și Coslogeni este cunoscut exclusiv în zonele cu potențial de apă sărată, iar pe de altă parte, ele se aseamănă cu "*briquetagele*" din Anglia, interpretarea lor ca fiind folosite pentru evaporarea apei sărate în vederea obținerii sării solide pare cel puțin plauzibilă. Sigur, această interpretare, deocamdată, până la efectuarea unor analize speciale, rămâne pur ipotetică.

Situl B de la Olteni Situl ocupă o primă terasă înaltă situată pe partea dreaptă a Oltului și se află la vest de DN 12 în fața sectorului nord-vestic al Sitului A. El cuprinde suprafața de circa 80 (est-vest) x 40 (nord-sud) m. Suprafața sitului este relativ plană cu o ușoară pantă spre vest. În cuprinsul acestui sit au fost descoperite urmele unor așezări neo-eneolitice (cultura ceramicii liniare cu note muzicale, Boian-Giulești și Precucuteni), precum și o necropolă dacică din sec. IV-III î. Hr.

În stratul neo-eneolitic au fost descoperite fragmente de "*briquetage*" - recipiente de lut de mici dimensiuni, cu pedestal și cu cupă conică, similare întrucâtva cu cele de la Cacica, Solca și Lunca aparținând culturii Cucuteni din Moldova și utilizate pentru obținerea din apă sărată a unor calupuri relativ mici de sare solidă.

Lista bibliografică selectivă:

D. Buzea, *Săpăturile arheologice de salvare de la Olteni "Cariera de nisip"*. În: Angustia, 7, Sfântu Gheorghe, p. 183 - 226.

D. Buzea, *Sat Olteni, jud. Covasna "Cariera de nisip"*. În: *Catalogul Expoziției: Noi Descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei*, Covasna, 2003, p. 73-80.

V. Cavruc, D. Buzea, *Vestigiile dacice timpurii de la Olteni. Raport preliminar*. În: *Angustia 9, Arheologie, Sfântu Gheorghe*, p. 121 - 154.

Dan Buzea, Valeriu Cavruc

Păuleni - Ciomortan (comuna Păuleni-Ciuc, jud. Harghita)

Așezarea se află la 8 km nord-est de municipiul Miercurea-Ciuc și la 1 km nord-est de satul Șoimeni (Csikcsomortán), comuna Păuleni Ciuc, județul Harghita, în locul numit de localnici Várdomb (Dâmbul Cetății). Este amplasată într-un loc ferit, cu altitudinea absolută de 882 m, la poalele de vest a Munților Ciucului. Acest loc oferă o bună vizibilitate asupra Depresiunii Ciucului. Se află în dreptul pasului Vlăhița ce traversează munții Harghitei - granița naturală dintre Depresiunea Ciucului și centrul Transilvaniei și între cursul superior al Oltului și Izvorul Trotușului, legând Depresiunea Ciucului de Moldova.

În plan, așezarea are forma ovală și ocupă o suprafață de cca. 90 x 60 m. Așezarea este apărută, atât natural cât și prin construcții de fortificație. Din sud ea este delimitată de panta accentuată și adâncă a văii pârâului Remetea, afluent al Oltului, iar din nord - de albia unui pârâu mai mic. Platoul dâmbului, pe care se află așezarea, prezintă o ușoară pantă spre sud.

Așezarea a fost descoperită în perioada interbelică de Al. Ferenczi. În anii 1956, 1960 și 1967 aici a efectuat cercetări Székely Zoltán. În anii 1999 - 2006 cercetările au fost efectuate de Muzeul Carpaților Răsăriteni (Valeriu Cavruc, Dan Buzea) în colaborare cu Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei (Gheorghe Lazarovici), Institutul Român de Tracologie (Székely Zsolt) și Muzeul de Istorie Neamț (Gheorghe Dumitroaia).

Cercetările au scos în evidență urme de locuire din eneolitic (culturile Cucuteni-Ariuşd, Bodrogkeresztúr și Coțofeni) și epoca bronzului (culturile Costișa-Ciomortan și Wietenberg).

Vestigiile culturii Cucuteni-Ariuşd-Tripolie includ urme de locuințe, material ceramic bogat, figurine antropomorfe și zoomorfe, unelte din piatră, silex, os, corn și cupru. Cele mai importante descoperiri privind această locuire s-au făcut sub valul de fortificație al așezării. Aici, pe marginea de nord a dâmbului, au fost descoperite și cercetate mai multe locuințe de suprafață, bordeie, gropi menajere, vetre de foc și gropi de stâlp de la diferite construcții sau amenajări interioare. S-a constatat existența a mai multe nivele de locuire din perioada culturii Cucuteni - Ariuşd, Faza A. Acestea sunt definite după cum urmează: *nivel eneolitic Păuleni I* corespunde fazei timpurii Cucuteni A1, definit prin ceramica neagră bine lustruită, de certă origine sudică; *nivel eneolitic Păuleni II* corespunde fazei Cucuteni-Ariuşd A2 din Moldova. Ceramica uzuală este decorată cu barbotină organizată. Ceramica semifină și fină este pictată, canelată sau incizată cu variate motive care permit o încadrare etnoculturală strâns legată de evoluția din spațiul est carpat; *nivel eneolitic Păuleni III* prezintă un facies local de retardare, în care ceramica pictată dispăre, iar unele categorii din ceramica neagră se mențin.

În contextul urmelor de locuire Cucuteni-Ariuşd au fost descoperite câteva fragmente ale unor *briguete*. Având în vedere faptul că în această parte a Transilvaniei nu există surse semnificative de sare, iar în teritoriile vecine ale Moldovei Subcarpatice sunt cunoscute așezări cucuteniene specializate în obținerea sării din apă sărată (Lunca - Poiana Slatinei; Cucuieti), trebuie să admitem că *briguetele* au ajuns în așezarea de la Păuleni-Ciomortan împreună cu calupurile de sare din Moldova. Sarea din Moldova ajungea în această zonă a Transilvaniei, probabil în schimbul cuprului de la Bălan (unul dintre cele mai bogate zăcămintele de cupru situate la cca. 25 km nord de așezarea Păuleni-Ciomortan). Probabil, drumul cuprului urma traseul Oltului și Remetei până la Păuleni-Ciomortan, apoi, pe uscat el era transportat cca. 8 km până la Trotuș, după care, urmând calea apelor Trotușului, ajungea în

Moldova. Același traseu îl urma probabil și sarea din Moldova în Depresiunea Ciucului.

Materialul eneolitic descoperit în incinta așezării este mai sărac. Aici au fost descoperite urme ale unor complexe de suprafață. Nu se exclude ca acest din urmă complex să aparțină unei faze mai târzii a culturii Ariușd-Cucuteni, orizont căruia îi aparțin probabil și câteva fragmente ceramice izolate aparținând culturii Bodrogkeresztúr. Prezența în așezare a materialelor de acest tip poate fi pusă probabil pe seama “comerțului” cu cupru de la Bălan, cunoscut fiind faptul că purtătorii acestei culturi au fost foarte buni metalurgi.

Urmele de locuire Coțofeni sunt mai modeste. În linii mari, ele se încadrează în faza I a acestei culturi.

La începutul epocii bronzului mijlociu așezarea a fost ocupată de purtătorii culturii Costișa (aproximativ anii 2200 - 2000 î. Hr.), care au făcut primele construcții de fortificare ale așezării, șanțuri și valuri. Care să fi fost rostul unei astfel de fortificații? Se știe că, de obicei, așezările fortificate serveau drept locuri de refugiu pentru locuitorii așezărilor deschise din jur. Pană în prezent însă, în ciuda numeroaselor cercetări de teren, în jurul sitului de la Păuleni Ciuc-Ciomortan nu a fost găsită nici o altă așezare aparținând culturii Costișa. Mai mult, în prezent în toată Depresiunea Ciucului nu se cunoaște o altă așezare aparținând acestei culturi. În aceste condiții, având în vedere poziția geografică deosebită pe care o ocupă acest sit, trebuie să admitem - cu titlu de ipoteză - că rostul fortificațiilor de la Păuleni-Ciomortan era acela de a controla una dintre căile de legătură dintre Depresiunea Ciucului și Moldova. Este posibil ca pe această cale pătrundea în Moldova cuprul de la Bălan iar în Depresiunea Ciucului - sarea din Moldova. Dealtfel, descoperirile arheologice din zona subcarpatică a Moldovei indică folosirea intensă a obiectelor de bronz, deși acea zonă este lipsită de zăcămintele de cupru.

Următoarea locuire din perioada mijlocie a epocii bronzului aparține purtătorilor culturii Wietenberg (aproximativ 2000 - 1300 î. Hr.). Aceștia, prin sec. al XVIII-lea, au ocupat așezarea și au reamenajat fortificația și au construit locuințe pe panta interioară a valului de apărare. Urmele acestei locuiri sunt consistente, fiind cercetate 12 complexe dintre care 4 gropi menajere, 2 gropi rituale cu depuneri de vase ceramice, 2 gropi în care au fost practicate sacrificii umane și 4 locuințe de suprafață foarte bine păstrate.

Așezarea preistorică de la Păuleni Ciuc - Ciomortan, deși este una dintre cele mai amplu cercetate din Transilvania, este încă departe de a fi cercetată exhaustiv. Ea ascunde încă multe taine și dispune de un potențial științific prețios. Continuarea cercetărilor în această așezare va contribui în mod substanțial la o mai bună cunoaștere a preistoriei acestui areal. Gradul bun de conservare a vestigiilor, paleta cronologică deosebită care pune în evidență relațiile dintre Moldova și Transilvania, recomandă acest sit drept un laborator de cercetare a civilizațiilor din perioada eneolitică și epoca bronzului. Pe de altă parte, apropierea de obiectivele turistice cu potențialul turistic ridicat, pot transforma acest sit într-un punct de atracție turistică.

Lista bibliografică selectivă:

D. Buzea, *Obiecte din metal descoperite în așezarea de la Păuleni Ciuc - Ciomortan, jud. Harghita*. În: *Studii de Istorie Veche și Arheologie. Omagiu Profesorului Sabin Adrian Luca*, Hunedoara, 2004, 111 - 123

V. Cavruc, *Noi cercetări în așezarea de la Păuleni (1999 - 2000)*. În: *Angustia*, 5, 2000, p. 93 -102.

V. Cavruc, *Repertoriul Arheologic al județului Harghita*, Sfântu Gheorghe, 2000, p. 173-177.

V. Cavruc, *Noi considerații privind grupul Ciomortan*. În: *Angustia*, 7, Arheologie, Sfântu Gheorghe, 89-98.

V. Cavruc, *Păuleni-Ciomortan*. În: *Noi Descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei. Catalogul de Expoziție*, Sfântu Gheorghe, 2003, p. 129 - 149.

V. Cavruc, *The Ciomortan Group in the light of New-Researches*, În: Marmatia, 8/1, p. 81-123, Baia Mare, 2005.

V. Cavruc, Gh. Dumitroaia, *Descoperirile aparținând aspectului cultural Ciomortan de la Păuleni (Campaniile 1999-2000)*. În: Angustia, 5, 2000, p. 131-154.

V. Cavruc, M. Rotea, *Locuirea Wietenberg de la Păuleni (campaniile 1999-2000)*. În: Angustia, 5, 2000, p. 155-172.

V. Cavruc, D. Buzea, *Noi cercetări privind epoca bronzului în așezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001 - 2002. Raport preliminar*. În Angustia, 7, 2002, p. 41 - 88

Gh. Lazarovici, S. A. Luca, C. Suciu, D. Buzea. *Descoperirile Cucuteni - Ariușd de la Păuleni (Ciomortan)*. În: Angustia, 5, 2000, p. 103-130.

Gh. Lazarovici, D. Buzea. *Descoperirile Cucuteni-Ariușd de la Păuleni Ciuc - Ciomortan "Dâmbul Cetății". Campaniile 2003 - 2005. Raport Preliminar*. În Angustia, 9, Arheologie, Sfântu Gheorghe, p. 25 - 88

Z. Szekely, *Cultura Ciomortan*, În: Aluta, 1970, p. 71-76.

Valeriu Cavruc; Dan Buzea

Săsarm (com. Chiuza, jud. Bistrița-Năsăud)

Situl arheologic *Săsarm - Valea Slatina* se află în nord-estul Transilvaniei, în partea de vest a județului Bistrița-Năsăud, la cca. 10 km nord-est-est de orașul Beclean, la cca. 1 km nord-est de satul Săsarm și la cca. 2 km vest de comuna Chiuza. Situl ocupă o vale cunoscută sub denumirea "*Valea Slatina*", situată la poalele de nord-est ale "*Dealului Săsarmului*".

Pârâul Valea Slatinei, în cadrul sitului, se extinde pe lungime de cca. 350 de m. El adună apele din patru izvoare, din care trei sunt de apă sărată iar cel de-al patrulea - de apă dulce. Primul izvor apare în partea de sud a sitului și generează cursul principal al pârâului care își duce apele printr-o râpă adâncă în direcția nord-nord-est, până la confluența cu apele ce vin din ultimele două izvoare. După aceea, pârâul cotește brusc spre est în direcția satului Săsarm și curge mai departe în Someșul Mare.

Cel de-al doilea izvor se află la cca. 30 m vest de mijlocul cursului principal al pârâului, la poalele dealului ce delimitează valea pârâului din vest. Apa sărată ce vine din acest izvor a format un mic afluent al pârâului, lung de cca. 40 de m, care curge până la confluența cu cursul principal al pârâului în direcția nord-est-est. Între acest afluent și cursul principal al pârâului s-a format o mică depresiune de cca. 20 x 40 m. Aici, pe malul stâng al cursului principal, se află o fântână cu apă sărată amenajată, din care locuitorii satelor din zonă periodic scot slatina pentru nevoile lor gospodărești (în principal pentru sărarea slăninii, confectionarea brânzei și conservarea legumelor). Apa fântânii este deosebit de sărată. Conform mărturiilor localnicilor, această fântână are peste o sută de ani.

Cel de-al treilea izvor se află la cca. 30 de m vest de cursul principal al pârâului și la cca. 50 de m nord de primul afluent. Din el pornește cel de-al doilea afluent al pârâului. Acesta, curge paralel și în aceeași direcție cu cursul principal al pârâului, printr-o râpă adâncă. Apoi, ocolind terminația nordică a promontoriului care îl desparte de cursul principal, el își întoarce apele în direcția opusă, spre SSV, și se unește cu apele ce vin din izvorul cu apa dulce și cursul principal al pârâului.

Cel de-al patrulea izvor este de apă dulce. El pornește din poalele dealului înalt ce închide valea din nord, la cca. 150 de m nord de cotitura cursului principal, dând nașterea celui de-al treilea afluent al pârâului. Acest afluent curge în direcția SSV, până la confluența cu apele sărate ale pârâului.

Dincolo cele patru izvoare menționate, pârâul mai adună apele sărate din câteva izvoare mai mici ce vin din malul stâng al râpei și dintr-un izvor de apă dulce ce se află pe

panta dealului din dreapta pârâului. Salinitatea apelor din Valea Slatină se datorează curenților subterani de apă, dulce la origine, care traversează masivul de sare și argilă sărată.

Terenul cuprins de sit prezintă urme puternice de eroziuni și alunecări de teren, fapt cauzat, după toate aparențele, prăbușirilor periodice ale galeriilor subterane ce s-au format, inclusiv în urma exploatărilor miniere ale sării. Conform informațiilor relatate de către localnici, mici exploatări de sare prin galerii subterane s-au practicat aici până de curând.

În albia și pe malurile pârâului, atât în cele ale cursului principal cât și ale afluenților, se observă numeroase urme de construcții și amenajări din lemn, atât în situ cât și în poziția secundară. Acestea apar sub forma unor elemente izolate și, mai ales, sub forma unor șiruri și grupări constând din diverse elemente de lemn prelucrat (pari, stâlpi, scânduri, nuiiele etc.). Aceste urme sunt răspândite neuniform, cele mai dense și consistente dintre ele observându-se în albia cursului principal al pârâului și în malul stâng al acestuia. O serie de aglomerări de stâlpi masivi de lemn (majoritatea din fag) se observă în sectorul superior al albiei cursului principal al pârâului. Stâlpii zac aparent haotic iar destinația lor exactă rămâne deocamdată nelămurită.

Mai jos, în zona fântânii de apă sărată, atât în albia principală a pârâului, cât și în cea a primului său afluent, se observă numeroși pari înfiți în pământ. Pe la mijlocul acestui afluent, în malul stâng al acestuia, abrupt și înalt, se observă două șiruri paralele de pari care flanchează intrarea într-o galerie subterană.

La aproximativ 20 - 40 de m mai jos de fântâna cu apă sărată, în malul stâng al cursului principal al pârâului, se văd încă două intrări în galerii subterane, distanța între ele fiind de cca. 20 de m. Ambele galerii, după ce apar la suprafață pe o lungime de 20 și respectiv 30 de m, se pierd în adâncul dealului. În ambele cazuri se observă culoare înguste (de cca. 1,5 m) flancate de pereți din stâlpi masivi înfiți în pământ. Printre acești pereți, zac adesea, în poziție orizontală, bârne masive. Acestea par să provină de la plafoanele prăbușite ale galeriilor. Într-o porțiune lungă de cca. 0,6 m a unuia dintre pereți, în imediata apropiere de locul în care acesta se pierde în pământ, se observă o împletitură de nuiiele, legată de stâlpi, foarte bine păstrată.

Mai jos de locul unde apar urmele acestor două galerii, pe o lungime de 50 de m, până la joncțiunea cu apele celor doi afluenți, nici în albia cursului principal al pârâului nici pe malurile acestuia, nu se observă alte urme de construcții, amenajări sau instalații.

Câteva elemente de construcții din lemn - stâlpi, pari și un jgheab - toate în poziție secundară, au fost depistate în jurul celui de-al doilea izvor al afluentului. Acestea par să provină de la o fântână abandonată. În toamna anului 2005, V. Cavruc, L. Vaida, D. Buzea și C. Bojică, au descoperit alături de aceste elemente, fragmente ceramice medievale (probabil din sec. XVI - XVII).

Urme de construcții și amenajări din lemn se observă și în partea de sud a sitului, în albia și în malul drept al celui de-al treilea afluent (cu apă dulce). Aici se remarcă urmele unei galerii care se prezintă sub forma a două șiruri paralele de stâlpi înfiți în pământ, dispuse perpendicular față de pârâu. Culoarul acestei galerii avea lățimea de cca. 1,2 m. Urmele galeriei se observă pe o lungime de cca. 5 m, după care se ascund în pământul dealului care se înalță în dreapta afluentului. În dreptul acestor urme, se observă o bârnă masivă (lungă de cca. 6 m, diametrul de cca. 0,7 m) care zace oblic-transversal pe albia afluentului.

În toamna anului 2005, V. Cavruc, L. Vaida, D. Buzea și C. Bojică, au descoperit în cadrul sitului urmele unei stațiuni preistorice din epoca bronzului. Cea mai importantă concentrare a urmelor acestei stațiuni se observă în zona fântânii de apă sărată, între cursul principal al pârâului și primul său afluent, într-o mică depresiune de cca. 40 x 30 m. Această depresiune este delimitată, din nord - de malul abrupt al dealului ce desparte cursul principal al pârâului de cel de-al doilea său afluent, iar din vest și sud - de pantele accentuate ale dealului. Aici, urmele stațiunii se prezintă sub forma a trei pete oval-rectangulare (de cca. 2,5 x 3,4 m fiecare) de pământ negru pe fundalul solului galben. În cuprinsul acestor pete se

observă cenușa în amestec cu lemn carbonizat, mici bucăți de lut ars și numeroase fragmente de vase ceramice. În imediata apropiere, la nord de această concentrare, în malul abrupt și înalt al pârâului, la adâncimea de cca. 4 m de la vârful acestuia din urmă și la cca. 0,5 - 1 m deasupra nivelului apei, în argila galbenă, se observă o dungă orizontală de pământ de culoare cenușie, lungă de cca. 4 m și groasă până la 0,6 m. În cuprinsul acestei dungi se observă fragmente ceramice asemănătoare cu cele din concentrările de mai sus, precum și câteva mici bucăți de lemn. Fragmente ceramice izolate din epoca bronzului apar și mai jos, de-a lungul pârâului, pe lungime de cca. 50 de m, inclusiv printre urmele uneia dintre galerii de acolo.

Toate acestea par să indice că depunerile din epoca bronzului se află în poziție secundară, datorată probabil alunecărilor de teren și exploatărilor miniere a sării, iar locul inițial al stațiunii trebuie să se fi aflat ceva mai sus pe panta dealului. Viitoarele cercetări vor arăta dacă și în ce măsură aceste aprecieri sunt corecte.

Ceramica din epoca bronzului, sub aspect stilistic și tehnologic, pare unitară. Fragmentele descoperite provin exclusiv de la recipiente din pastă grosieră lucrate cu mână, suprafața lor adesea purtând striatii sau urme de prelucrare cu măturicea. Unele fragmente prezintă elemente de decor - brăuri orizontale în relief, incizate vertical. După toate aceste caracteristici, ceramica de la Săsarm - Valea Slatină poate fi atribuită fazei finale a epocii bronzului timpuriu sau epocii bronzului mijlociu (aproximativ între anii 2.200 și 1.500 î. Hr.).

Ținând cont de toate împrejurările, pare foarte probabil că rostul acestei stațiuni preistorice a legat de exploatare a resurselor de sare.

În dreptul fântânii au fost descoperite și câteva fragmente ceramice din faza timpurie a celei de-a doua epocii ai fierului (aproximativ sec. IV - III î. Hr.), de factura celtică, ceea ce ar putea fi un indiciu că undeva prin acea zonă există și urmele unei stațiuni din perioada respectivă.

Deocamdată, până la organizarea unor cercetări arheologice sistematice, interpretarea urmelor din epoca bronzului și a celor din cea de-a doua epocă a fierului, descoperite la Săsarm - Valea Slatinei, ca aparținând unor grupuri umane care au exploatat sursele locale de sare rămâne pur ipotetică.

Din observațiile de teren nu s-au putut încă desprinde concluzii certe privind raportul cronologic dintre urmele construcțiilor și ale amenajărilor din lemn cu vestigiile pre și protoistorice din acest sit. Se pare totuși că stațiunile pre- protoistorice și medievale sunt anterioare tuturor construcțiilor și amenajărilor din lemn de aici. Săsarm - Valea Slatina. În prezent, nu există date certe privind vârsta urmelor de construcții și amenajări de lemn de la Săsarm - Valea Slatina.

Valeriu Cavruc, Anthony F. Harding

Solca, (jud. Suceava). Punct: *Slatina Mare*

Sursa de apă sărată se află pe versantul estic al Dealului Cociniș, într-o poiană ce se deschide în pădurea de conifere și foioase (care îmbracă înălțimea), în stânga drumului forestier, la 6 Km est de localitatea Solca. În marginea de vest a acestei poieni, în partea sa cea mai înaltă, a fost amenajată o platformă din bârne, în centrul căreia se află fântâna cu slatină. Din marginea platformei și până la drumul forestier aflat la 110 metri est de fântână și cu 20 de metri mai jos, se observă puține "insule" de vegetație - rezultate ale alunecărilor de teren, printre care, pe panta spălată de torente până la stratul de argilă, se observă o crustă de sare indicând traseul de curgere în perioadele de revărsare ale izvorului sărată.

De pe platforma fântânii se deschide spre est o amplă perspectivă, în zilele cu cer senin linia vizibilității mergând până la Mihoveni.

Pe laturile de nord și de sud ale poienii curg două izvoare semi-permanente cu apă dulce care formează din loc în loc ochiuri de mlaștină, cu vegetație abundentă, specifică și care se varsă într-un alt pârâu, ce curge paralel cu drumul forestier.

Fântâna are formă rectangulară (cu latura de 1,40 metri la exterior) și este amenajată din bârne îmbinate la colțuri; măsoară 1,10 metri înălțime la exterior, iar la interior adâncimea de la buză la luciul apei, măsurată în sezonul cald, la o umiditate medie, este de 2,80 metri. Variațiile nivelului apei sunt marcate de o crustă de sare care poate fi observată pe pereții interiori ai fântânii până la adâncimea de -1,80 metri.

Vestigiile exploatării izvorului sărat, concentrate mai ales pe latura de nord a poienii și pe un mic platou aflat la 50 metri de fântână, constau într-o cantitate extrem de mare de ceramică preistorică, puternic rulată și fragmentată. O primă cercetare a sitului a fost efectuată în 1968, iar ceramica descoperită în acest sondaj a fost atribuită culturilor Starcevo-Criș, Precucuteni, Cucuteni - faza B, primei epoci a fierului și secolului al XVII-lea. Sondajul efectuat în 2003, însă, nu a evidențiat urme mai vechi de cele aparținând culturii Cucuteni. Se remarcă prezența masivă a ceramicii de tip Cucuteni C, însoțită de numeroase fragmente de brichetaje, alături de ceramică specifică ultimei faze a culturii amintite. Cu excepția câtorva fragmente ceramice care ar putea aparține epocii bronzului, ceramica cucuteniană documentează singura frecventare preistorică a acestui izvor de apă sărată.

O amploare mai mare pare să fi avut exploatarea sursei sărate în secolul al XVII-lea, când suprafața din jurul izvorului a fost amenajată cu un pavaj de pietre de râu și împotriva alunecărilor datorate izvoarelor de terasă au fost ridicate, la baza pantei, întărituri din stâlpi și împletituri de nuiele.

În prezent apa fântânii de la Solca-Slatina Mare este utilizată de către locuitorii localităților Solca, Arbore, Cajvana, Botoșana.

Listă bibliografică selectivă:

Gh. Dumitroaia et alii, *Solca, jud. Suceava*, în *Cronica cercetărilor din România. Campania 2003*, cIMeC 2004, p. 314-315

D. Nicola et alii, *Solca - "Slatina Mare". Considérations stratigraphiques et attribution culturelle*, în *Rezumatele comunicărilor colocviilor internaționale Cucuteni - 120 de ani de cercetări. Timpul bilanțului și Arheologia pre- și protoistorică a sării*, Piatra-Neamț, 2004, p. 91-92.

N. Ursulescu, *Exploatarea sării din saramură în neoliticul timpuriu, în lumina descoperirilor de la Solca (jud. Suceava)*, SCIVA, 28, 3, 1977, p. 307-317

Roxana Elena Munteanu

Stelnica - Grădiștea Mare (com. Stelnica, jud. Ialomița).

Situl se află la 1,5 km est de brațul Borcea, în Balta Ialomiței, la cca. 2,5 km NE de com. Stelnica, pe o zonă înaltă față de restul terenului denumită de localnici Grădiște (grind). Suprafața sitului: cca 25000 mp. Vestigiile arheologice descoperite în cadrul sitului aparțin neoliticului (cultura *Boian*), epocii bronzului târziu (cultura *Coslogeni*), primei și celei de-a doua epoci a fierului și evului mediu târziu. Complexele arheologice descoperite includ: gropi neolitice (cultura *Boian*), un cenușar și gropi de dimensiuni diferite aparținând culturii *Coslogeni*, gropi menajere din prima epocă a fierului, 350 morminte getice din sec. IV-III î. Hr., bordeie medievale din sec. XVI-XVII. În contextul vestigiilor de tip *Coslogeni* au fost descoperite fragmentele unor recipiente ceramice de dimensiuni neobișnuit de mari.

Cercetările arheologice au început în anul 1987 și se află în curs de desfășurare.

Colectiv de cercetare: Niculae Conovici, Gh. Matei, Virgil Șt. Nițulescu, Elena Rența, Anca Ganciu.

Lista bibliografică selectivă:

Nicolae Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnica- Grădiștea Mare (jud. Ialomița), Raport general pentru anii 1987-199*, în M.C.A. (serie nouă) I, 1999, București, p. 99-144;

N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola de Stelnica- Grădiștea Mare, jud Ialomița, campaniile 1987-1999*, Cronica Cercetarilor Arheologice din România;

N. Conovici, Gh. Matei, A. Ganciu, *Necropola de la Stelnica - Grădiștea Mare, jud. Ialomița, campaniile 2000-2004*, în Cronica Cercetărilor arheologice din România.

Gheorghe Matei

Țândărei-Cherhanale (com. Valea Ciorii, jud. Ialomița).

Situl se află la cca. 1 km N de clădirea Cherhanalei, pe malul estic al lacului Strachina, la cca 2 km SE de satul Murgeanca. Apartine culturilor *Coslogeni* și *Dridu*. În anii 1969 și 2003 - 2005 au fost efectuate cercetări de suprafață. Au fost identificate trei cenușare de formă ovală, cu diametre cuprinse între 7 și 10 m. În ruptura malului au fost descoperite resturi de gropi menajere cu materiale specifice Coslogeni. Într-una din aceste gropi au fost descoperite fragmente ale unor recipiente ceramice neobișnuit de mari.

Colectiv de cercetare: N. Anghelescu, E. Rența, M. Filip, R. Coman, Gh. Dobre, S. Munteanu, B. Radu, A. Nae, I. Găvăneanu, G. Bondoc.

Lista bibliografică selectivă:

S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii, I, Epoca bronzului în spațiul carpato - balcanic*, București, 1978, p. 118-119, 122.

Elena Rența

Zoltan (comuna Ghidfalău, jud. Covasna)

La cca. 8 Km nord-est de municipiul Sfântu Gheorghe (jud. Covasna) la marginea de nord a satului Zoltan - Étfalva, comuna Ghidfalău, pe o terasă înaltă situată pe malul stâng al Oltului (la 500 m est de albia sa actuală), se află un sit preistoric. Urmele de locuire sunt răspândite pe suprafața de 500 (nord-sud) x 300 (est-vest) m. La cca. 5 km nord se află izvorul cu apă minerală sărată.

În anii 1970 - 1971 (Székely Zoltan), 1996 - 2000 (Valeriu Cavruc) și 2005 (A.F. Harding și Valeriu Cavruc), situl a fost supus unor cercetări arheologice sistematice, fiind cercetată, prin săpături arheologice, suprafața de cca. 1.500 mp, iar cercetările geo-fizice au cuprins aproape toată așezarea. Cercetările au scos în evidență în principal urme ale unor așezări succesive din eneoliticul târziu (cultura Coțofeni) datând din aproximativ finalul mil. IV - prima jumătate a mil. III î. Hr; din faza finală a epocii bronzului timpuriu, de tip Silea-Orlești - Iernut - Zoltan datând aproximativ din anii 2.200 - 2.000 î. Hr; din perioada mijlocie a epocii bronzului cu elemente specifice culturilor Costișa, Monteoru, Wietenberg și Tei datând aproximativ din anii 1.800 - 1.600 î. Hr.; din perioada târzie a epocii bronzului aparținând culturii Noua datând aproximativ din anii 1.500 - 1.200 î. Hr.

La marginea de sud a așezării, la baza unui "cenușar" gros de peste 3 m, într-o gropiță circulară și puțin adâncă, au fost descoperite câteva fragmente provenind, după toate probabilitățile, de la un recipient masiv lucrat din pastă grosieră și având picioare masive și înalte. De la acest recipient au fost descoperite fragmente a două "picioare" masive și un fragment de margine a cupei recipientului. Acest recipient pare să fi avut aceeași formă și funcționalitate ca și cele de la Olteni.

Lista bibliografică selectivă:

G. Cavruc, V. Cavruc, *Așezarea din epoca bronzului timpuriu de la Zoltan*. În: Angustia, 2, 1997, p.157-176.

V. Cavruc, *Satul Zoltan, com. Ghidfalău, jud. Covasna*. În: *Catalogul Expoziției: Noi Descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei, Covasna*, 2003, p. 87-110.

Dan Buzea, Valeriu Cavruc.

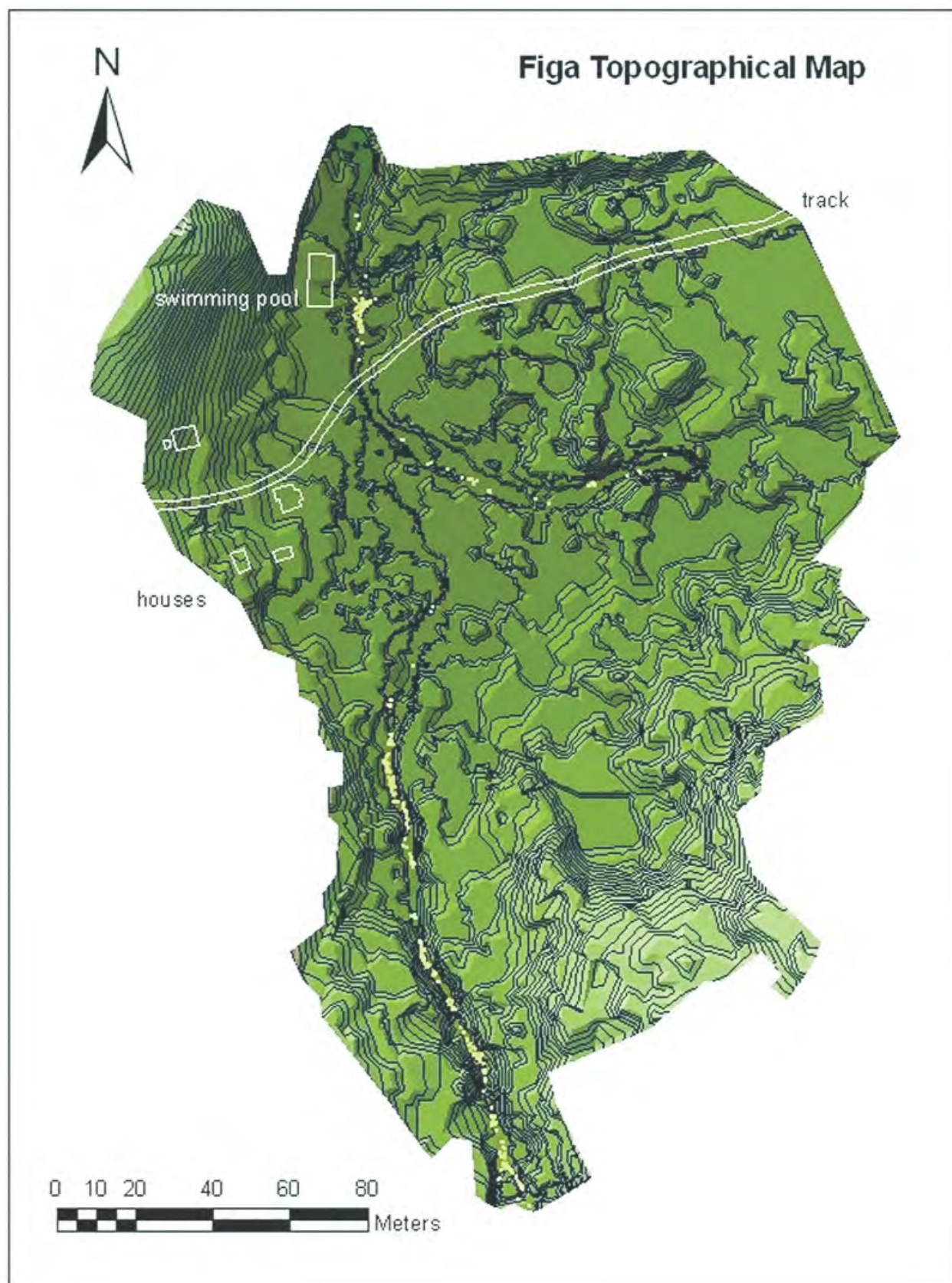
Planul general al sitului arheologic **Săşarm - “Valea Slatină”**, jud. Bistriţa-Năsăud.
 Punctele galbene reprezintă locuri unde au fost descoperite construcţii de lemn.
 Harta a fost realizată de Bryn Morris, Marea Britanie.

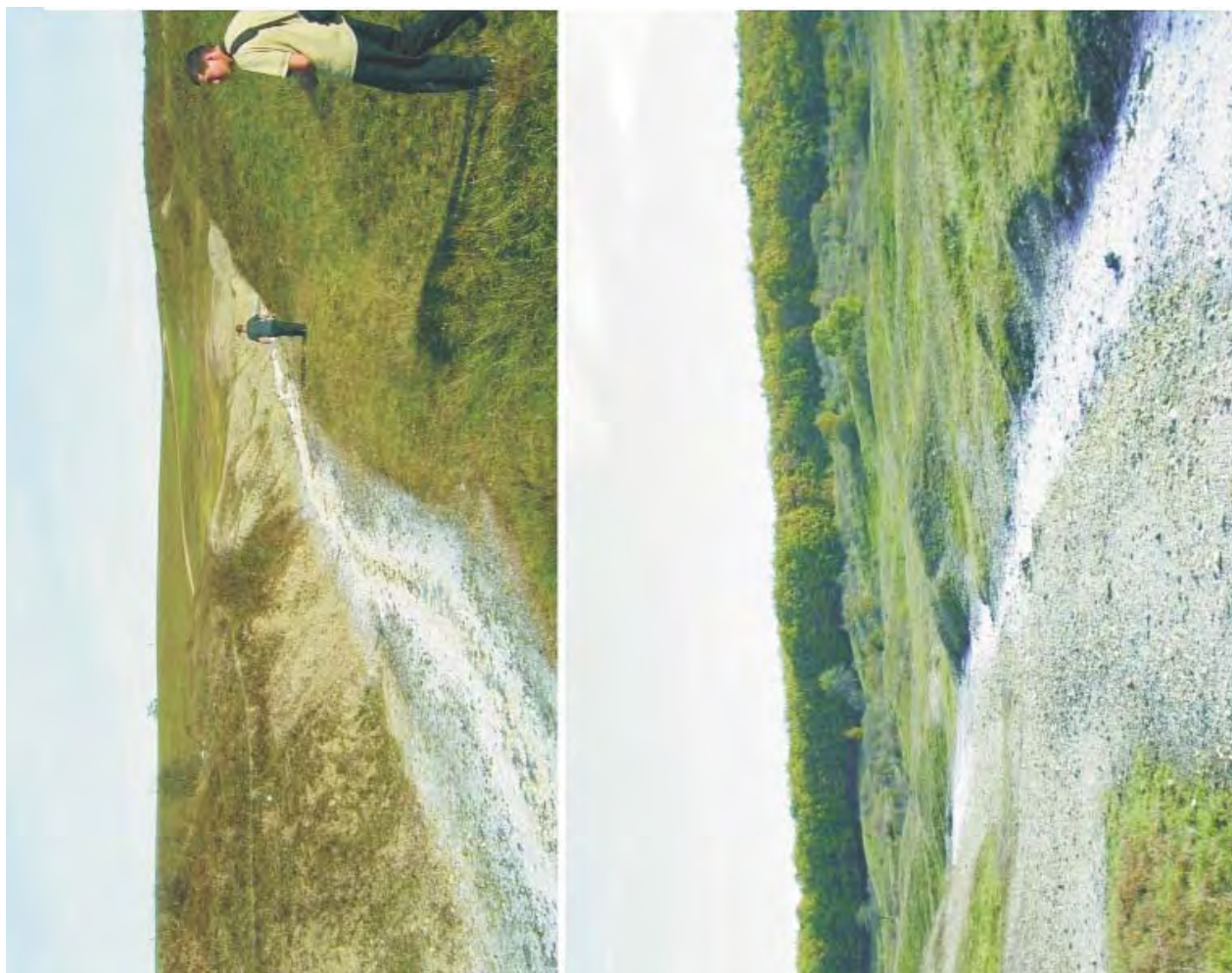
Săsarm - "*Valea Slatină*" - Vedere generală.

Săsarm - "*Valea Slatină*" - Concentrări de material arheologic din epoca bronzului.

Planul general al sitului arheologic "*Băile Figa*", **Figa**, jud. Bistrița-Năsăud.
Punctele galbene reprezintă locuri unde au fost descoperite construcții de lemn.
Harta a fost realizată de Bryn Morris, Marea Britanie.

Figa - “Băile Figa”. Vederi generale

Figa - “Băile Figa”. Amenajări din lemn.

Figa - “Băile Figa”. Troacă din lemn.

Figa - “Băile Figa”. Amenajări din lemn.

Sânpaul - "*Minele romane*", jud. Harghita. Vedere generală.

Sânpaul - "*Minele romane*", jud. Harghita - Recoltarea probelor de lemn în vederea datării cu C_{14} .

Olteni - *“Izvorul cu apă minerală sărată”*, jud. Covasna. Vedere generală.

Olteni - *“Izvorul cu apă minerală sărată”*, jud. Covasna.

Olteni - "Cariera de Nisip", jud. Covasna. Situl A - Vedere dinspre nord-est.

Olteni - "Cariera de Nisip", jud. Covasna. Situl A - Groapa 122.
Pe fundul gropii se observa fragmentele unui recipient folosit la evaporarea sării.

Zoltan - “Nisipărie”, jud. Covasna. Cenușar - vedere generală dinspre sud.

Zoltan - “Nisipărie”, jud. Covasna. Cenușar.
 Locul descoperirii fragmentelor recipientului folosit la evaporarea apei sărate.

Păuleni Ciuc - Ciomortan - “Dâmbul cetății”, jud. Harghita. Vedere generală dinspre est.

Păuleni Ciuc - Ciomortan - “Dâmbul cetății”, jud. Harghita. Vedere generală dinspre vest.

Cucuieți - "*Slatina veche*", jud. Neamț. Fântâna veche de slatină

Solca - "*Slatina Mare*", jud. Neamț. Vedere generală.

Lunca - "*Poiana Slatinei*", jud. Neamț. Săteni veniți după slatină.

Lunca - "*Poiana Slatinei*", jud. Neamț. Caseta 2 - profilul din nord.